

PAWEŁ SITEK

Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie

pawek.sit@wp.pl

ORCID ID: 0000-0002-4625-8803

SPOŁECZEŃSTWO CYFROWE – ZAGROŻENIE DLA REALIZACJI DYSPOZYCJI ART. 23 KODEKSU RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO?

DIGITAL SOCIETY - A THREAT TO THE IMPLEMENTATION OF THE DISPOSITION OF ART. 23 OF THE FAMILY AND GUARDIANSHIP CODE?

STRESZCZENIE

Zmiany globalne polegające na tym, że ogół ludzkości w życiu codziennym używa komputerów i Internetu, pozwalają stwierdzić, iż trwale powstaje społeczeństwo cyfrowe. Kolejno wszystkie grupy wiekowe – dzieci, młodzież, osoby pracujące oraz emeryci – coraz powszechniej używają Internetu w celach: relaksacyjnych, edukacyjnych, zawodowych, usługowych, komunikacji między sobą.

Przyjmując to za fakt bezsporny, warto przeprowadzić analizę zjawiska uzależnienia – tzw. siecioholizmu. Uzależnienie co do zasady jest przedmiotem badań wielu dyscyplin nauki. W tym przypadku podjęto się badania zagrożeń wynikających z siecioholizmu wobec obowiązków małżeńskich pod kątem prawnym, psychologicznym i społecznym. Kolejno zostały podjęte badania w obszarze przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego a następnie w zakresie najnowszych ustaleń z zakresu psychologii i socjologii.

ABSTRACT

Global changes consisting in the fact that the whole of mankind uses computers and the Internet in their daily lives allow us to state that a digital society is permanently emerging. Successively, all age groups: children, youth, working people and retirees are using the Internet more and more often for the following purposes: relaxation, education, work, services, and communication with each other.

Taking this as an indisputable fact, it is worth focusing the analysis on the phenomenon of addiction, the so-called networkaholism. Addiction, as a rule, is the subject of research in many scientific disciplines. In this case, research was undertaken on the risks of networkaholism towards marriage obligations in terms of legal, psychological and social issues. Subsequently, research was undertaken in the area of the provisions of the Family and Guardianship Code, followed by the latest findings in the field of psychology and sociology.

SŁOWA KLUCZOWE: *siecioholik, małżeńskie obowiązki, wina za rozpad pożycia małżeńskiego, społeczeństwo cyfrowe*

KEYWORDS: *network addict, marital duties, blame for the breakdown of marriage, digital society*

WPROWADZENIE

Wybór problemu badawczego wynika z praktyki zawodowej autora oraz rozległych doświadczeń interpersonalnych. Uznając, że wektor rozwoju ludzkości kieruje się jednoznacznie ku społeczeństwu cyfrowemu, warto skierować zainteresowanie na zagrożenia, jakie płyną z tego faktu wobec obowiązków małżeńskich. Od kilku dekad naukowcy i specjaliści interesujących dziedzin podejmowali tematykę wykluczenia cyfrowego, opisywali szanse z globalnego rynku łączności elektronicznej. Definiowano i wdrażano „misje” i „wizje” strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego w krajach i wspólnotach gospodarczych¹.

Maciej Mroczek w swojej publikacji z 2013 r. wyraził pogląd, iż:

z listy działań priorytetowych należy wymienić m.in. zwiększanie inwestycji w sieci dostępowe, unowocześnianie infrastruktury, zwiększanie udziału

¹ M. Mroczek, *Wybrane problemy funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia AON” 2013, nr 1(5), s. 208–227.

nowoczesnych technologii, inwestowanie w badania i programy partnerskie między środowiskiem naukowym a biznesem, popularyzacja i marketing e-usług wśród obywateli, cyfryzacja administracji, edukacja obywateli w zakresie korzystania z technologii informacyjnych i komunikacyjnych czy rozpowszechnianie dobrych praktyk związanych z wykorzystywaniem zasobów cyfrowych. Działania te stanowią podstawę do budowania cyfrowego modelu biznesowego naszej gospodarki².

Jednakże społeczeństwo cyfrowe ma też swoją „drugą stronę medalu”, która nie jest jeszcze powszechnie podnoszona jako zagrożenie społeczne. Chodzi o sieciologizm. Sieciologizm jednego z małżonków nie pozwala na stworzenie prawidłowo funkcjonującej wspólnoty małżeńskiej, a w ślad za tym więzi rodzinnych. Uzależnienie czyni osobę niezdolną do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, gdyż uniemożliwia jednostce odpowiedzialne zarządzanie samą sobą.

Celem niniejszego artykułu jest badanie skutków społeczeństwa cyfrowego wobec niemajątkowych, osobistych obowiązków małżonków uregulowanych w art. 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: k.r.i.o.). Przyjęto tezę, iż społeczeństwo cyfrowe powoduje sieciologizm, który stanowi zagrożenie dla realizacji dyspozycji art. 23 k.r.i.o.³

Powstaje uzasadniony problem badawczy: czy obowiązki określone przez ustawodawcę w art. 23 k.r.i.o. przy zastosowaniu interpretacji ustawodawcy historycznego zasługują na nowe podejście interpretacyjne? Czy jednak dotychczasowa linia orzecznicza oraz linia doktrynalna pozostają aktualne, mimo że dzisiejszy małżonek żyje i musi funkcjonować w społeczeństwie informacyjnym.

Społeczeństwo informacyjne, społeczeństwo cyfrowe zafunkcjonowało w pełni. Wraz z tym faktem zaistniały nowe okoliczności w praktycznym wykonywaniu obowiązków przez małżonków. Problem sieciologizmu należy uznać za trudny do obserwacji lub tak głęboko zafunkcjonowały jego skutki, że została przekroczona pewna granica, co sprawia, iż naukowcy i specjaliści są zdolni obserwować negatywne skutki.

Skutki uzależnienia od Internetu dotyczą sfery psychologicznej, społecznej i fizjologicznej życia człowieka. W sferze psychologicznej należy zauważyć

² Tamże, s. 208–227.

³ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn., Dz.U. z 2020 r. poz. 1359).

postawę wycofywania się i unikania bezpośrednich kontaktów z ludźmi oraz depresję w przypadku braku łączności z siecią. Następuje dysfunkcja poprzez wzrost potrzeby korzystania z Internetu. Z czasem potrzeba korzystania z sieci staje się dla danej osoby najważniejsza. Osoby uzależnione przestają odczuwać i porzucają swoje role społeczne matki, ojca, partnera.

W sferze społecznej należy zauważyć zanik więzi emocjonalnych z najbliższymi, z rodziną i przyjaciółmi. Następuje degradacja relacji małżeńskich, relacji ojciec–dziecko z powodu nowej sieciowej tożsamości. Organizacja czasu pracy oraz czasu wolnego zostaje podporządkowana konieczności obecności w sieci, a inne dotychczas ważne obowiązki i zainteresowania zanikają.

W przypadku sfery fizjologicznej i fizycznej do najbardziej negatywnych skutków siecioholizmu zalicza się: 1) pogarszający się wzrok, 2) osłabienie, a nawet zanik mięśni, 3) problemy z kręgosłupem, który nie jest w stanie dźwigać masy ciała na zwiotczonych mięśniach, 4) zespół cieśni nadgarstka, 5) bóle głowy, 6) kłopoty ze snem, 7) nadmierne zmęczenie, 8) brak racjonalnego odżywiania, a nawet zapominanie o jedzeniu⁴.

Siecioholizm obecny w trzech ww. sferach: psychologicznej, społecznej i fizjologicznej musi wpływać i ma wpływ na zdolność wypełniania obowiązków małżeńskich określonych w art. 23 k.r.i.o.

OBOWIĄZKI (NIEMAJĄTKOWE, OSOBISTE) MAŁŻEŃSKIE W ŚWIETLE ART. 23 K.R.I.O.

Stosownie do postanowień art. 23 k.r.i.o. małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Ustawodawca wskazuje, iż w szczególności małżonkowie są zobowiązani do:

1. wspólnego pożycia,
2. wzajemnej pomocy i
3. wierności oraz
4. współdziałania dla dobra rodziny.

⁴ H. Sommer, H. Sommer, J. Michno, *Szanse i zagrożenia społeczeństwa informacyjnego – wybrane aspekty*, „Kultura – Przemiany – Edukacja” 2015, t. 3, s. 80–101.

W celu prawidłowego przeanalizowania obowiązków osobistych małżonków warto przywrzeć się wymaganiom, jakie ustawodawca świecki stawia przed małżonkami.

Stosownie do postanowień art. 10 § 1 k.r.i.o. związek małżeński mogą zawrzeć tylko osoby pełnoletnie, a zatem po ukończeniu 18. roku życia. W szczególnych przypadkach za zgodą sądu kobieta może zawrzeć małżeństwo po ukończeniu 16 lat. Ponadto ustawodawca świecki wymaga, aby małżeństwo było zawarte tylko przez osoby odmiennej płci. O płci decyduje informacja zawarta w akcie urodzenia. Różnica płci musi istnieć w momencie zawierania związku małżeńskiego. Kandydat do zawarcia małżeństwa musi również być zdrowy psychicznie, tzn. nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym. W szczególnych przypadkach sąd może wyrazić indywidualną zgodę.

Ponadto kandydat do zawarcia małżeństwa musi być stanu wolnego, tzn. w dniu ślubu nie może pozostawać w związku małżeńskim (przestępstwo bigamii określa art. 206 Kodeksu karnego). Kolejna przeszkoda to stopień pokrewieństwa, dlatego nie mogą zawrzeć małżeństwa krewni w linii prostej (dziadkowie, dzieci, wnuki), rodzeństwo, powinowaci w linii prostej (czyli krewni drugiego małżonka), ani osoby pozostające ze sobą w stosunku przysposobienia (art. 14 § 1 k.r.i.o.).

Zasadniczo zostały przytoczone powyżej najważniejsze wymagania dla kandydata do zawarcia małżeństwa i przesłanki negatywne do zawarcia małżeństwa. Kwestia uzależnienia, np. od narkotyków, hazardu czy siecioholizmu, które to nałogi w istocie uniemożliwiają podjęcie i wypełnianie osobistych obowiązków małżeńskich, może być rozpatrywana wyłącznie w kontekście art. 17 k.r.i.o. w związku z art. 151 k.r.i.o.

Marginalnie warto wspomnieć, iż Kodeks prawa kanonicznego⁵ podobnie reguluje warunki zawarcia małżeństwa, korelując ze świeckim ustawodawcą w Polsce. Jednakże warto wspomnieć kanon 1095 Kodeksu prawa kanonicznego, który stanowi, że „niezdolni do zawarcia małżeństwa są ci, którzy: z przyczyn natury psychicznej nie są zdolni do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich”. Prawidłowa linia interpretacyjna tego kanonu bynajmniej nie wskazuje

⁵ Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. w dniu 25 stycznia 1983 r. promulgowany przez papieża Jana Pawła II w Watykanie. Tekst dostępny online: http://www.katolicki.net/ftp/kodeks_prawa_kanonicznego.pdf (dostęp: 30.03.2021).

na kwestie oczywiste, czyli kliniczne choroby psychiczne. Kanon 1095 nr 3 Kodeksu prawa kanonicznego zawiera kardynalną zasadę wynikającą z prawa naturalnego, iż nikt nie może zobowiązać się do tego, czego nie jest w stanie wypełnić. Osoba zawierająca umowę małżeńską musi swoimi możliwościami psychicznymi gwarantować, że wywiąże się z przyjętych na siebie zobowiązań⁶. Kanoniści zgodnie wskazują, iż chodzi o wszystkie istotne obowiązki małżeńskie⁷. Niezdolność do podjęcia choćby jednego z ważnych obowiązków małżeńskich powoduje niezdolność wyrażenia skutecznej zgody małżeńskiej. Należy zauważyć, iż żadna anomalia psychiczna ani osobowościowa nie powoduje automatycznie niezdolności do małżeństwa. Anomalia musi być na tyle istotna, ważna, iż determinuje „poważny” negatywny wpływ na wypełnienia istotnych obowiązków małżeńskich⁸.

Ustawodawca świecki, poza wadami oświadczeń woli, nie przewiduje podobnej przesłanki badania ważności związku małżeńskiego. W ramach przyjętego na początku problemu badawczego warto również rozpatrywać siecioholizm pod kątem wpływu na zdolność wypełnienia obowiązków małżeńskich. Innymi słowy, czy siecioholik jest zdolny, czy niezdolny do zawarcia małżeństwa z przyczyn natury psychicznej, a tym samym czy jest zdolny do podjęcia i wypełniania istotnych obowiązków małżeńskich. Warto dodać, iż ustawodawca kanoniczny bada przedmiotową przyczynę, biorąc pod uwagę, czy istniała ona w dniu zawarcia małżeństwa. Natomiast dla potrzeb tego artykułu należy to rozciągnąć również na cały okres małżeństwa.

Pierwszy szczególny osobisty obowiązek uregulowany w art. 23 k.r.i.o. to obowiązek wspólnego pożycia, który obejmuje trzy więzi łączące małżonków: duchową, fizyczną i gospodarczą. Obowiązek wspólnego pożycia, pojmowany jako trzy więzi, stanowi naturalny cel małżeństwa i warunkuje w znacznym stopniu urzeczywistnienie jego zadań. Ponadto doktryna wskazuje, że wspólne

⁶ R. Sztymmler, *Istotne obowiązki małżeńskie*, Wydawnictwo ATK, Warszawa 1997.

⁷ M. Drogowski, *Niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej. Aspekt sądowo-psychiatryczny*, „Psychiatria Polska” 2010, t. 44, nr 4, s. 487–496.

⁸ Z. Majchrzak, I. Ciszewski, P. Cynkier, *Osobowość nieprawidłowa (makiaweliczna) jako możliwa przyczyna niezdolności do zawarcia ważnego małżeństwa. Opis przypadku*, „Postępy Psychiatrii i Neurologii” 2000; IX, supl. 1(9), s. 175–184.

pożycie powinno być oparte na uczuciu miłości, lojalności i szczerości, wzajemnych stosunkach intymnych i prowadzeniu wspólnego gospodarstwa domowego⁹.

W tym kontekście powstaje pytanie problemowe: jak osoba uzależniona od Internetu realizuje wspólne pożycie w obszarze więzi duchowej, fizycznej i gospodarczej? W jakim zakresie siecioholik może być lojalny? Szczerzy? Jak może realizować stosunki intymne czy prowadzić wspólne gospodarstwo domowe, gdy w notorycznie pozostaje obecny w cyberprzestrzeni, a nieobecny w przestrzeni małżeńskiej?

Drugi szczególny osobisty obowiązek małżonka to zobowiązanie do wzajemnej pomocy. Świadczenie pomocy według jednolitego orzecznictwa w tym zakresie dotyczy wszelkich sfer i przejawów życia rodzinnego, zarówno majątkowych, jak i niemajątkowych. W tym kontekście powstaje pytanie problemowe: jak osoba uzależniona od Internetu może wypełniać obowiązek wzajemnej pomocy? Czy siecioholik w ogóle jest zdolny do rozpoznawania a potem wypełniania tego obowiązku?

Trzeci szczególny osobisty obowiązek małżonka to zobowiązanie do wierności. Pogląd doktryny w tym zakresie wskazuje, że obowiązek wierności dotyczy głównie stosunków intymnych, czyli powstrzymania się od kontaktów intymnych z inną osobą na płaszczyźnie fizycznej i uczuciowej. W praktyce orzeczniczej przedmiotowy obowiązek został uzupełniony o wzajemny szacunek małżonków. W kontekście tego szczególnego obowiązku należy zastanowić się, jak siecioholik, który z powodu uzależnienia nie realizuje wspólnego pożycia, nie udziela wzajemnej pomocy, zachowuje obowiązek wierności, będąc obecny przez wiele godzin w anonimowym świecie cyberprzestrzeni? Należy założyć, że u siecioholika następują zmiany osobowościowe i nawykowe, które nakładają się również na potrzeby fizjologiczne. Stąd zasadne jest pytanie, czy i w jakim zakresie siecioholik uważa nawiązywanie intymnych relacji w Internecie za złamanie obowiązku wierności? Jak w świetle art. 23 k.r.i.o. należy traktować nawiązanie przez małżonka będącego siecioholikiem korespondencji intymnej z osobą trzecią?

⁹ Komentarz do art. 23 KRO, Gromek 2020, wyd. 7, Gromek. Tekst dostępny online: <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvhaydgnzoobqxlrv-geyteojzg4za> (dostęp: 30.05.2021).

Czwarty szczególnie osobisty obowiązek małżonka to zobowiązanie do współdziałania dla dobra rodziny. W ramach obowiązku współdziałania dla dobra rodziny, którą małżonkowie przez swój związek założyli, oboje są zobowiązani – w granicach indywidualnych możliwości każdego z nich – podejmować realne działania, które służą uzasadnionym interesom rodziny jako całości i jej poszczególnych członków. Jednocześnie każdy małżonek powinien powstrzymać się od wszelkich zachowań, które tym interesom przynosiłyby uszczerbek. Obowiązek współdziałania dla dobra rodziny harmonijnie łączy się z obowiązkiem wzajemnej pomocy. W stosunku do treści dyspozycji art. 23 k.r.i.o. należy zauważyć, iż postanowienia art. 27–29 k.r.i.o. konkretyzują obowiązek wynikający z art. 23 k.r.i.o.

Niemajątkowe, osobiste, obowiązki małżonków wymienione w art. 23 k.r.i.o. mają przede wszystkim charakter moralny, gdyż recypują powszechnie akceptowane w społeczeństwie obowiązki rodzinne¹⁰. Prawodawca podniósł je do rangi obowiązków ustawowych, wobec czego ich naruszenie będzie wywierało poważne skutki prawne. Doktryna zajmuje jednolite stanowisko, iż obowiązuje zakaz ingerencji osób trzecich w sferę pożycia intymnego małżonków (prawo do prywatności i życia rodzinnego). Wysuwanie przez małżonka niewywiązującego się ze swoich obowiązków (siecioholika) żądania ścisłej ich realizacji przez drugiego małżonka powinno być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Istotnym obowiązkiem, którego złamanie często prowadzi do zupełnego i trwałego rozkładu pożycia małżeńskiego, jest uczciwość/wierność. Zdrada małżeńska rozumiana jest w orzecznictwie jako zdrada fizyczna lub uczuciowa. Analiza akt sądowych czy odwołanie do statystyk dowodzi, iż zdrada małżeńska stanowi jedną z podstawowych okoliczności orzekania o rozwodzie.

¹⁰ B. Sitek, *Koncepcja małżeństwa z perspektywy prawa rzymskiego i kanonicznego. Niemodna instytucja?*, [w:] M. Różański, J. Krzywkowska (red.), *Rodzina w prawie*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie. Olsztyn 2013, s. 291–302.

Tabela 1.

Przyczyny rozwodów w Polsce oraz ich ujęcie w statystyce (przedstawione dane dotyczą roku 2018)

Przyczyna	Liczba powództw	Udział w ogólnej liczbie rozwodów [%]	
Niezgodność charakterów	15 563	24	
Niedochowanie wierności małżeńskiej	3581	5,6	łącznie dla jednej kategorii: 21,9
Powiązane okoliczności	10 220	16,2	
Nadużywanie alkoholu	1882	2,9	łącznie dla jednej kategorii: 15,3
Powiązane okoliczności	7845	12,4	
Dłuższa nieobecność małżonka	731	1,1	
Naganny stosunek do członków rodziny	528	0,8	
Nieporozumienia na tle finansowym	427	0,6	
Różnice światopoglądowe	194	0,3	
Łączna liczba zbadanych przez GUS rozwodów	40 971		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego (dalej: GUS)¹¹.

Łączna liczba rozwodów w Polsce w 2018 r. wyniosła 63 tys. Natomiast ciągle nie jest ujmowane statystycznie, ile spośród nich jest spowodowanych uzależnieniem od Internetu. Oznacza to, że siecioholizm jako dysfunkcja jest ujmowana w okolicznościach prawno-społecznych. Jednocześnie analiza portalu orzeczeń sądowych oraz odwołanie się do własnej praktyki sądowej autora tej publikacji pozwala zauważyć, iż uzależnienie od Internetu nie jest poważnie badane przez sądy jako przyczyna rozpadu pożycia małżeńskiego¹². Adekwatnie do tego faktu metodyka stosowana przez GUS nie ujmuje tego zjawiska z przyczyn obiektywnych.

¹¹ GUS Analizy Statystyczne, *Sytuacja demograficzna Polski do 2018 r. Tworzenie i rozpad rodzin*, Warszawa 2019, s. 89 i n.

¹² Centrum Spraw Rozwodowych. Tekst dostępny online: <https://www.centrumspawrozwodowych.pl/rozwod/przyczyny-rozvodu-w-statystykach/> (dostęp: 30.05.2021).

Sieciorholizm jest uzależnieniem cały czas niezauważanym, niebadanym pod kątem obowiązków małżeńskich. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że dzieci, młodzież, rodzice, pracownicy, prawnicy, psychologowie, sędziowie od kilkunastu lat powszechnie i notorycznie korzystają z cyberprzestrzeni, przy czym w pierwszych latach przekonani są o konieczności korzystania z Internetu, wynikającej z potrzeb zawodowych i edukacyjnych. Jednocześnie są już w tak znacznym stopniu zaangażowani w wielogodzinną swoją obecność w sieci, że na każdym z etapów swoich kompetencji podświadomie odnoszą to do własnych zachowań, które w istocie akceptują jako naturalne i oczywiste.

Podsumowując powyższą część wyводу, warto zauważyć szczególne niebezpieczeństwo, trudność w badaniu i diagnozowaniu sieciorholizmu, w sytuacji gdy dotyczy korzystania z cyberprzestrzeni legalnej, pozornie pożądananej społecznie, wręcz koniecznej do realizacji funkcji społecznych. Inne dysfunkcje – takie jak: zdrada, alkoholizm, przemoc, różnice światopoglądowe, uzależnienie od narkotyków czy hazardu – dają wyraźne objawy i skutki oraz można ich dowieść przed sądem. Zupełnie inaczej jest z uzależnieniem od Internetu.

DYSFUNKCJA PŁYNĄCA Z SIECIORHOLIZMU MAŁŻONKA

Małżonek uzależniony od Internetu staje się dysfunkcyjny wobec wymogów określonych przez ustawodawcę w art. 23 k.r.i.o. Przyczyny rozkładu pożycia małżeńskiego i rozwodu są częstym przedmiotem zainteresowania badaczy: prawników, socjologów, pedagogów, a także psychologów. Wynika to z konstytucyjnych podstaw małżeństwa i powszechnego uznania rangi trwałości małżeństwa dla całego społeczeństwa. Trwałość i pomyślność małżeństwa jest wartością niekwestionowaną. Społeczeństwo cyfrowe tak silnie absorbuje małżonków, iż mogą następować i następują trwałe zmiany w relacjach zewnętrznych między małżonkami, ale również w psychice małżonków.

W literaturze spotkać można różne propozycje klasyfikacji przyczyn rozkładu pożycia. Alison Clarke-Stewart ujmuje je w cztery kategorie: 1) przyczyny psychologiczne (np. brak wspólnych zainteresowań, nerwowość, alkoholizm, różne cechy charakteru), 2) obiektywne (np. warunki materialne, trudności w pracy zawodowej), 3) macierzyńsko-pedagogiczne (np. nieporozumienia na tle wychowania dziecka) oraz 4) przyczyny dotyczące naruszenia wierności

małżeńskiej (np. zdrada, nieuzasadniona zazdrość). Aktualne statystyki oraz dogłębne badania dotyczące omawianej problematyki wskazują, że najczęstszymi przyczynami rozvodu są: niewierność, alkoholizm i inne nałogi jednego z małżonków lub obojga. Wydaje się jednak, że sieciolizm jest ciągle niedostatecznie postrzegany jako dysfunkcja skutkująca rozpadem pożycia małżeńskiego¹³.

Współczesnemu społeczeństwu cyfrowemu Internet w dzisiejszej postaci oferuje trzy powiązane ze sobą elementy: połączone sieci oparte na protokołach TC P/IP, społeczność, która używa i rozwija tę sieć, oraz zbiór zasobów znajdujących się w tej sieci¹⁴. W tym kontekście można wyróżnić trzy zasadnicze aspekty „fenomenu” Internetu: 1) techniczny, 2) informacyjny i 3) społeczny. Dla potrzeb przedmiotowego badania kontynuowane będzie omówienie „fenomenu” społecznego.

Internet ma zasadniczo nieskończoną (ciągle rosnącą) liczbę „środowisk” lub obszarów aktywności wirtualnej¹⁵. Pierwsze z nich tworzą wspomniane już strony WWW – ogromny zbiór informacji, którym użytkownicy posługują się w celu wyszukiwania potrzebnych danych. Zaistnienie tego nośnika informacji zrewolucjonizowało prawie każdą dziedzinę życia. Każda osoba, jak również instytucja może stworzyć własną stronę internetową i prezentować siebie, własną firmę, własne usługi i towary oraz własne poglądy i osiągnięcia. Powszechne jest zawieranie i dokonywanie transakcji poprzez strony WWW.

Drugim środowiskiem internetowym jest poczta elektroniczna (tzw. e-mail). Jest to najpowszechniejsza forma kontaktu, wypierająca tradycyjne formy¹⁶. Następny obszar Internetu to synchroniczne rozmowy użytkowników (potocznie zwane czatami). Użytkownicy zalogowani w tym samym czasie w sieci mogą korespondować na jakikolwiek temat, zachowując

¹³ Por. A. Clark Stewart, C. Brentano, *Divorce: Causes and Consequences (Current Perspectives in Psychology)*, Yale University Press, New Haven 2007; J. Górecki, *Rozwód. Studium socjologiczno-prawne*, PWN, Warszawa 1965; W. Stojanowska, *Problematyka rozwodów w świetle badań*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1977; A. Olejniczak, *Materialnoprawne przesłanki udzielenia rozvodu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 1980; E. Rosset, *Rozwody*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1986.

¹⁴ Por. A. Jakubik, *Zespół uzależnienia od Internetu*, „Studia Psychologica” 2002, nr 3, s. 134.

¹⁵ Por. P. Wallace, *Psychologia Internetu*, Nowe Horyzonty, Poznań 2003, s. 11 i n.

¹⁶ M. Kosek, *Uzależnienie od Internetu jako jedna z przyczyn rozvodu*, „Zeszyty Prawnicze” 2009, nr 9/2, s. 121–146.

anonimowość (podpisani zwykle pseudonimem). Tym sposobem powstały i istnieją fora dyskusyjne skupiające osoby z całego świata¹⁷.

Kolejnym bardzo specyficznym uzależniającym obszarem aktywności są gry komputerowe rozgrywane za pomocą Internetu, tzw. MUD (ag. *multi-user dungeon*), dostępne w wersji płatnej i bezpłatnej. Nowoczesne technologie informatyczne zaowocowały powstaniem nowego jakościowo obszaru aktywności internetowej, tzw. wirtualnych światów (gier typu MMO). Wirtualne światy są multimedialnymi spadkobiercami MUD-ów. Dzięki efektom wizualnym zyskują one znaczące oddziaływanie psychologiczne. Użytkownik w świecie wirtualnym tworzy własne wirtualne życie, w którym można uczestniczyć za pośrednictwem graficznych wcieleni.

Powyższe wskazuje i dowodzi, w jak wielu wymiarach występuje aktywność małżonka, która początkowo jest usprawiedliwiona, a wtórnie staje się powodem zagrożeń dla obowiązków małżeńskich.

Prekursorka badań siecioholizmu i uznany autorytet w tej dziedzinie, psycholog Kimberly Young z University of Pittsburgh w USA, podkreślała jego podobieństwa do patologicznego hazardu. Grupa ekspertów American Society for Addiction Medicine twierdzi, iż uzależnienie od Internetu nie jest jedynie zaburzeniem zachowań i kwestią złych nawyków, lecz poważną chorobą, która ma źródło w nieprawidłowej pracy kory czołowej mózgu. W praktyce wymaga leczenia klinicznego.

Warto przytoczyć pogląd Artura Banaszaka, który zbadał zjawisko hazardu¹⁸. Mianowicie twierdzi on, iż zjawisko to samo w sobie nie jest problemem, ale może prowadzić do znacznego problemu mającego destrukcyjny wpływ na życie jednostki i społeczeństwa. W szczególności autor ten podjął się próby rozpoznania obiektywnych kryteriów, na podstawie których można skwalifikować hazard jako szkodliwy, oraz określił, jakie cechy posiadają osoby uzależnione od hazardu. Aktualnie bycie obywatelem (małżonkiem) uczestniczącym w społeczeństwie cyfrowym jest koniecznością i nie powinno być problemem samym w sobie.

¹⁷ Badanie tylko jednego portalu, tj. Onet.pl, ujawnia przykładowe pokoje rozmów: „czat onet wszystkie pokoje”, „czat onet 45 i więcej”, „czat onet towarzyski”, „czat dla nastolatków”, „onet czat pokój po 45”, „czat onet nowy wymiar czatowania”, „czat dla nastolatek”, „onet.pl czat”, „jajcarski pokoik”, „dlaczego by nie”, „nad jeziorem”, „relaks towarzyski”, „adam szuka ewy”. Por. <https://www.bing.com/search?q=portal+onet+czaty&cvid=db4114d629354b349c7e05ba79e2d9d8&aqs=edge..69i57.4310j0j9&FORM=ANAB01&PC=U531> (dostęp: 28.05.2021).

¹⁸ A. Banaszak, *Hazard jako problem współczesnych społeczeństw*, „Journal of Modern Science” 2014, nr 20(1), s. 401–418.

Powszechnie przyjmuje się, że sieciorholizm to uzależnienia behawioralne. Do tej grupy uzależnień zalicza się:

- patologiczny hazard,
- uzależnienia od technologii: sieciorholizm (uzależnienie od komputera, telefonu itd.),
- uzależnienia związane z pożywieniem (anoreksję, bulimię itd.),
- bigoreksję – obsesyjne dbanie o wysportowaną sylwetkę i przyrost mięśni – oraz ortoreksję – przesadną dbałość o spożywane posiłki,
- praciorholizm,
- zakupiorholizm (często powiązany z problemem spirali finansowej),
- seksiorholizm i uzależnienie od pornografii,
- tanoreksję – uzależnienie od opalania się, zwłaszcza w solarium,
- uzależnienie od medycyny estetycznej i zabiegów poprawiania urody itd.

Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób i Zaburzeń Psychiczych ICD-10 wyróżnia charakterystyczne objawy uzależnień behawioralnych, takie jak:

- brak lub trudności w kontrolowaniu zachowań związanych z uzależnieniem,
- przymus lub silna potrzeba wykonywania czynności związanych z uzależnieniem,
- niezaprzeszanie czynności, mimo ponoszenia negatywnych skutków związanych z uzależnieniem,
- fizjologiczne objawy zaprzestania działań związanych z uzależnieniem, typowy syndrom odstawienny (ból głowy, agresja, obniżone samopoczucie, bezsenność, rozdrażnienie),
- większa tolerancja na określone zachowania, w związku z czym nasila się ich częstotliwość i skala – w celu osiągnięcia oczekiwanego rezultatu¹⁹.

Według Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10 objawy uzależnień behawioralnych są porównywalne z objawami uzależnień od substancji psychoaktywnych. W uproszczeniu pokazuje to, że są one podobnie niebezpieczne dla zdrowia, lecz bagatelizowane z powodu niejednoznacznych sygnałów płynących od osoby uzależnionej.

¹⁹ Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10. Tekst dostępny: https://med.kalamazoo.pl/icd10/F10-F19/zaburzenia_psychiczne_i_zachowania_spowodowane_uzywaniem_substancji_psychoaktywnych#:~:text=Mi%C4%99dzynarodowa%20Klasyfikacja%20Chor%C3%B3b%20i%20Problem%C3%B3w%20Zdrowotnych%20ICD-10%20F10-F19,Zaburzenia%20psychiczne%20i%20zachowania%20spowodowane%20u%C5%BCywaniem%20substancji%20psychoaktywnych (dostęp: 18.05.2021).

Paradoks i główny problem przy leczeniu sieciorholizmu (uzależnienia behawioralnego, inaczej kompulsywnego) to brak możliwości izolacji osoby uzależnionej od społeczeństwa informacyjnego i od czynników uzależniających.

Ważne badanie oraz analizę sieciorholizmu przeprowadził Mateusz Barłóg, absolwent Wydziału Pedagogiki i Psychologii, w opracowaniu *Uzależnienie od Internetu i jego osobowościowe determinanty*²⁰. Wyniki, które uzyskał, przywiodły go do wniosku, że uzależnienie od Internetu wiąże się z pewnymi cechami osobowości. W konsekwencji zawęził problemem badań, dookreślając relacje cech osobowości „wielkiej piątki” z symptomami uzależnienia od Internetu.

Cechy osobowości wchodzące w skład „wielkiej piątki” Paula Costy i Roberta McCrae’a to: 1) ekstrawersja, 2) neurotyczność – poziom podatności na negatywne emocje, 3) otwartość na doświadczenie – określana jako predyspozycja do poszukiwania wrażeń i nowości, 4) ugodowość – łącząca się z zaufaniem i altruizmem, 5) sumienność – charakteryzująca poziom determinacji²¹.

Wyniki cytowanych badań wskazują, że niektóre z tych cech wiążą się z uzależnieniem od Internetu²². Osoby ujawniające symptomy sieciorholizmu powinny charakteryzować się niższym poziomem ekstrawersji a zarazem wyższym poziomem neurotyczności. Pozostałe trzy cechy, a więc ugodowość, sumienność i otwartość na doświadczenie, są również powiązane z tym uzależnieniem, co potwierdziły dalsze badania i wyniki uzyskane przez Barłoga.

Następnie przeprowadzono badania na grupach wiekowych i grupach według płci. Badania socjologiczne wskazały, iż uzależnienie od Internetu może być różne u kobiet i mężczyzn. M. Barłóg, podsumowując swoje badania, zauważa, że istnieje coraz wyższy odsetek osób przejawiających objawy uzależnienia od Internetu. Liczba osób przejawiających objawy uzależnienia w newralicznie narażonych grupach (studenci, pracownicy umysłowi) może wynosić od około 20% do nawet 40%, a średnio może dotyczyć 6,7% całej populacji. Autor niniejszej pracy na obecnym etapie nie przeprowadził jeszcze badań na reprezentatywnej grupie, lecz zakłada, że średnia społeczna uzależnionych od Internetu jest znacznie wyższa niż 7%. Wyraźnie widać, że zjawisko to staje

²⁰ M.J. Barłóg, *Uzależnienie od Internetu i jego osobowościowe determinanty*, „Hygeia Public Health” 2015, nr 50(1), s. 197–202.

²¹ J. Strelau, *Osobowość jako zespół cech*, [w:] tenże (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki tom II*, GWP, Gdańsk 2004, s. 525–560.

²² A. Augustynek, *Uzależnienia komputerowe. Diagnoza, rozpowszechnienie, terapia*, Difin, Poznań 2010.

się aktualnym problemem społecznym, który niesie poważne konsekwencje zarówno fizyczne, jak i psychologiczne. Z perspektywy celu założonego w niniejszej publikacji sieciologizm ma poważne konsekwencje i prowadzi do dysfunkcji w małżeństwie.

Warto również przedstawić wyniki badań przeprowadzonych przez dr. Johna Grohola²³, ²⁴, które prowadzą do wniosku, że spędzanie czasu w sieci może wiązać się z kompensacją niezrealizowanych w małżeństwie potrzeb. W badaniu tym uzależnione kobiety skarżyły się na poczucie samotności i monotonii życiowej, często towarzyszyło im również poczucie frustracji.

Niezależnie od przyjętej terminologii mechanizm działania nadużywania Internetu jest podobny do mechanizmów innych uzależnień. Wspólną cechą jest fakt kompulsywnej utraty kontroli, której efektem jest destrukcja życia osoby dotkniętej uzależnieniem.

MAŁŻONEK – SIECIOHOLIK I DYSFUNKCJA W WYPEŁNIENIU ART. 23 K.R.I.O.

Z badań przeprowadzonych przez Amerykańskie Towarzystwo Psychologiczne wynika, że około 6,7% osób korzystających z Internetu jest od niego uzależnionych, a ok. 30% traktuje go jako sposób na ucieczkę od rzeczywistości. W Polsce szacunkowe dane wskazują, że odsetek korzystających z Internetu zbliża się do 11% populacji. Analizując wynik dla ogółu społeczeństwa, należy pamiętać, że stanowi on liczbę uzyskaną w wyniku podzielenia liczby uzależnionych przez liczbę osób w całej populacji. Natomiast ważne jest analizowanie omawianego problemu z uwzględnieniem grup newralgicznych, tj. dzieci szkolnych, młodzieży szkolnej²⁵, osób pracujących, a w szczególności

²³ Szerzej wyniki badań Grohol: A. Augustynek, *Uzależnienia komputerowe. Diagnoza, rozpoznanie, terapia*, Difin, Poznań 2010.

²⁴ Dr John Grohol jest założycielem Psych Central. Jest autorem, badaczem i ekspertem w dziedzinie zdrowia psychicznego online, a od 1995 r. pisze o zachowaniach online, zdrowiu psychicznym i psychologii. Dr Grohol zasiada w redakcji czasopisma „Computers in Human Behavior” i jest członkiem założycielem Towarzystwa Medycyny Partycypacyjnej.

²⁵ *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież. Raport z badań*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa, 2019, s. 30 i n.

osób żyjących w małżeństwie. Wtedy dochodzimy do szacunkowej wartości jednej trzeciej newralgicznej grupy małżonków²⁶.

Małżonek uzależniony od Internetu, zgodnie z wynikami badań dotyczących tego uzależnienia, wykazuje czytelne objawy nadmiernego, problemowego korzystania z Internetu²⁷. To m.in.: nieudane próby zaprzestania lub ograniczenia użytkowania Internetu, występowanie objawów odstawienia, poświęcanie na korzystanie z Internetu więcej czasu niż pierwotnie planowano, utrata ważnych relacji z małżonkiem czy też zaniedbywanie lub porzucenie dotychczasowych aktywności w małżeństwie na rzecz podświadomej konieczności korzystania z Internetu.

Postęp technologii paradoksalnie przyczynił się do wzrostu skali problemu uzależnienia od Internetu. Głównie chodzi o fakt, iż wszystkie funkcje komputera i laptopa zostały udostępnione w telefonie. Uzależnienie od telefonu określane jest jako fonoholizm. Polega ono na używaniu smartfona w każdej możliwej sytuacji, a nawet w sytuacjach niedopuszczalnych, takich jak: prowadzenie samochodu, przechodzenie przez przejście dla pieszych, opieka nad dzieckiem, spacer z psem w parku, spożywanie wspólnych posiłków, a także na notorycznym robieniu sobie selfie, korzystaniu z telefonu w toalecie, pod prysznicem, w kościele czy kinie.

Finalnie siecioholizm należy zawęzić właśnie do fonoholizmu, w przypadku którego małżonek nie może rozstać się z telefonem, ale zupełnie traci bezpośredni werbalny kontakt z małżonkiem, a każdy dzień zaczyna i kończy z telefonem. W tej nowej czasoprzestrzeni uzależnienia siecioholik nie ma już w ogóle żadnych relacji z małżonkiem.

Reasumując dotychczasowe rozważania, należy zauważyć, iż uzależnienie od Internetu jest ciągle nowym zagadnieniem dla ustawodawcy, ale również dla specjalistów i nauki. Powszechność i konieczność funkcjonowania w cyfrowym społeczeństwie istotnie utrudnia rozpoznawanie jego skutków ubocznych dla społeczeństwa, dla rodzin i dla małżonków. Konieczne są przede wszystkim

²⁶ W tym artykule siecioholizm traktowany jest łącznie jako uzależnienie od: cyberprzestrzeni obecnej w laptopie, komputerze i telefonie. Uzależnienie od telefonu, tj. fonoholizm – problem patologicznego używania smartfona – wykracza poza rodzinę i stwarza zagrożenia w ruchu drogowym itd.

²⁷ *Objawy PUI wśród polskiej młodzieży. Wyniki badań.* Tekst dostępny online: <https://www.uzaleznieniabehawioralne.pl/raporty-z-badan/siecioholizm-raporty-z-badan/objawy-pui-wsrod-polskiej-mlodziezy-wyniki-badan/> (dostęp: 30.05.2021).

wielopłaszczyznowe (interdyscyplinarne) badania prowadzone równoległe z otwartą dyskusją społeczną na ten temat. W aktualnym stanie prawnym i przy obowiązujących dziś procedurach medycznych próba złożenia wniosku do sądu rodzinnego o przymusowe leczenie odwykowe małżonka uzależnionego od Internetu lub wniosku o zbadanie przez biegłego sądowego stopnia jego uzależnienia od Internetu w związku z dowodzeniem winy współmałżonka zostałaby przez sąd odrzucona. Uzależnienie od hazardu zaczęło być badane i stosowane w leczeniu odwykowym w Polsce dopiero w końcu lat 90 XX w.

Teoretycznie przyjmując, że sąd pozytywnie wypowiedziałby się w sprawie skierowania małżonka do zespołu specjalistów sądowych, można zadać pytanie: czy w Polsce mamy przygotowanych psychologów i psychiatrów do diagnozowania i leczenia sieciorholizmu?

Kolejny problem praktyczny to kierowanie na diagnozę całej rodziny, czyli małżonków z małymi dziećmi. Małżonkowie niekiedy są w podobnym stopniu uzależnieni i ten styl życia mogły przejąć nawykowo dzieci. Powstaje kolejne pytanie praktyczne: jakie dalsze kroki powinien podejmować sąd rodziny w przypadku zdiagnozowania uzależnienia u rodziców i dzieci? Skierować rodziców na terapię w systemie ambulatoryjnym? Jak postąpić, gdy specjaliści uznają za konieczne leczenie rodziców na oddziale zamkniętym? Co w przypadku rodziców niewspółpracujących w kwestii tego uzależnienia – czy sąd powinien ograniczać władzę rodzicielską? Pytania te dotyczą sytuacji rodziny, w której dotychczas rodzice właściwie wypełniali swoje obowiązki rodzicielskie i w efekcie dziecko jest zadbane, nie sprawia problemów wychowawczych.

Sieciorholizm wraz z fonoholizmem to poważne nowe wyzwania zarówno dla biegłych sądowych, jak i dla sądu rodzinnego. Należy pamiętać, że aktualnie sąd rodzinny związany jest dotychczas obowiązującym stanem prawnym, który nie daje szczególnych podstaw prawnych w omawianym zakresie. Oznacza to że sąd rodzinny musiałby opierać się na Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w związku z kolejnymi ustawami: Ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz Ustawą z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Aktualne prawodawstwo, jak i stan poglądów nauki w specjalistycznych dziedzinach dotyczących uzależnień wyraźnie ukazują luki i brak systemowego przygotowania do efektów społeczeństwa cyfrowego, jakim jest destrukcyjne

uzależnienie. W świetle tego utrudnione jest diagnozowanie i ocenianie małżonka sieciololika pod kątem winy za rozpad pożycia małżeństwa.

Formułowanie wniosków *de lege ferenda* wydaje się przedwczesne z uwagi na zbyt niski poziom świadomości na temat uzależnień w społeczeństwie. Diagnozowanie i badanie pod kątem uzależnienia od Internetu prowadzone są zasadniczo tylko wobec dzieci i młodzieży. Diagnozowanie i badanie małżonków pod kątem uzależnienia od Internetu jest znikome i pozostaje aktualnym wyzwaniem dla wielu dziedzin nauki.

Warto zwrócić uwagę, że pierwsi specjaliści, którzy stykają się z problemem sieciololizmu u małżonków, to terapeuci pracujący na rzecz rodziny w ogólnych obszarach (przemoc i powiązane z nią anomalie) i pełnomocnicy procesowi. Ci pierwsi wsparcie i pomoc naturalnie kierują na ustalone i podstawowe obszary, tj. doraźnego zapewnienia wsparcia ofiarom przemocy domowej lub ofiarom innych czynów zabronionych. Z kolei zaangażowanie pełnomocników procesowych, mimo wyraźnych dowodów sieciololizmu, skupia się na sprawdzonych przesłankach orzeczenia rozwodu, takich jak zdrada, alkoholizm czy przemoc rodzinna.

Należy uznać, iż sieciololizm istnieje jako poważne zagrożenie dla pełnienia przez małżonków swych funkcji w małżeństwie. Jednocześnie brakuje właściwie przygotowanego systemu opieki medyczno-psychologicznej w zakresie tego uzależnienia oraz orzecznictwa i ustawodawstwa, które regulowałyby tę kwestię.

Analizowany problem sieciololizmu u małżonków silnie oddziałuje nie tylko na trwałość małżeństwa, ale – ponieważ występuje w dużej skali – rozkłada się na szeroko definiowane funkcjonowanie psychospołeczne. Artykuł 1 ust. 1 Ustawy o ochronie zdrowia psychicznego²⁸ stanowi, że ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz powołane do tego instytucje. W dalszych postanowieniach ww. ustawy zostaje szczegółowo uregulowany cały system instytucji i ich kompetencji nakierowany na profilaktykę problemów zdrowia psychicznego i poprawę dobrostanu psychicznego społeczeństwa.

²⁸ Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. (tekst jedn., Dz.U. z 2020 r. poz. 685).

ZAKOŃCZENIE

Prawodawca w art. 23 k.r.i.o. postanowił, że małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Ponadto ustawodawca określił szczegółowe osobiste obowiązki małżonków: wspólnego pożycia, wzajemnej pomocy i wierności oraz współdziałania dla dobra rodziny. Intencją ustawodawcy jest, aby związek małżeński zawierały osoby pełnoletnie, zdrowe psychicznie i zdolne do podjęcia i wypełnienia obowiązków małżeńskich, czyli zdolne do wcielania w życie treści przysięgi małżeńskiej i wykonywania obowiązków uregulowanych w Kodeksie²⁹.

Należy się zgodzić, iż część nupturientów w dniu ślubu jest uzależniona od Internetu w sposób uniemożliwiający im wypełnienie obowiązków małżeńskich. Kolejna grupa osób żyjących w małżeństwie ulega uzależnieniu od cyberprzestrzeni w trakcie małżeństwa i mimo wypełniania w jego początkowej fazie obowiązków małżeńskich wynikających z art. 23 k.r.i.o. staje się dysfunkcyjna i po jakimś czasie niezdolna do tego. Autor niniejszej analizy stoi na stanowisku, że siecioholizm powinien stać się okolicznością badaną przez sąd rodzinny w związku z procesem rozwodowym³⁰. Ponadto istotnym źródłem dowodowym powinien być billing operatora wskazujący na okresy aktywności małżonka w sieci, aby porównać to z realnymi godzinami funkcjonowania rodziny w domu.

Zastosowane metody badawcze pozwoliły zrealizować założony cel niniejszego artykułu w pełnym zakresie. Podejmowana tematyka stanowi novum i potrzebne są dalsze badania socjologiczne i psychologiczne, które umożliwią dalsze prace kolejnym specjalistom, np. prawnikom³¹. Postawiona na wstępie teza robocza została zweryfikowana pozytywnie. Społeczeństwo cyfrowe, ze względu na globalną skalę udziału społeczeństwa w nim, ulega mechanizmom uzależnienia o charakterze kompulsywnym. Nawiązując do tematu i celu przedmiotowych badań – poddany analizie został przypadek małżonka uzależnionego od Internetu – siecioholika.

²⁹ K. Pietrzykowski, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Komentarze Kodeksowe*, wyd. 6, C.H. Beck, Warszawa 2020.

³⁰ K. Osajda (red.), *Tom V. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Przepisy wprowadzające KRO*, C.H. Beck, Warszawa 2017.

³¹ M. Chrzanowski, P. Zawada, *Social economy and social innovations – an impulse for further, wider discussion*, „Journal of Modern Science” 2020, nr 2(45), s. 279–285.

Charakterystyczny dla małżonków uzależnionych jest tzw. głód Internetu – dostęp do sieci staje się środkiem pozwalającym radzić sobie z nieprzyjemnymi emocjami. Następnie u uzależnionego małżonka powstaje dyskomfort psychiczny związany z brakiem możliwości dostępu do sieci, w postaci niepokoju, wahań nastroj, nagłej irytacji czy wręcz wybuchów agresji. Życie i aktywności małżonka uzależnionego koncentrują się wokół komputera (telefonu), wszystko podporządkowane jest sesjom internetowym, co skutkuje trudnościami w wykonywaniu codziennych obowiązków. Stopniowo ustala się tendencja rezygnacji z dotychczasowych form spędzania czasu, aktywność w cyberprzestrzeni staje się priorytetem. Czas spędzony w sieci i potrzebny dla uzyskania poczucia satysfakcji rośnie adekwatnie do postępu uzależniania. Sicioholizm przejawia się zarówno w symptomach fizycznych, jak i emocjonalnych. Małżonkowie, którzy są podatni na tego rodzaju uzależnienie, bardzo szybko wchodzą w kolejne jego fazy. Według cytowanych badań do czwarty internauta (małżonek) uzależnia się w ciągu pierwszych 6 miesięcy od rozpoczęcia korzystania z sieci; tylko u 17% badanej grupy proces uzależnienia trwał dłużej niż rok. Symptomy skrajnego uzależnienia od cyberprzestrzeni u małżonka to: rezygnacja ze snu na rzecz aktywności w sieci, ukrywanie przed współmałżonkiem czasu spędzanego online. W skrajnych przypadkach sicioholizm jest główną przyczyną rozpadu więzi małżeńskich, kłopotów finansowych³² i pogorszenia stanu zdrowia fizycznego i psychicznego.

³² T. Talar, Podatkowa *spirala zadłużenia*, „Journal of Modern Science” 2018, nr 4(39), s. 293–307.

BIBLIOGRAFIA

- Augustynek A., *Uzależnienia komputerowe. Diagnoza, rozpowszechnienie, terapia, Difin, Poznań 2010.*
- Banaszak A., *Hazard jako problem współczesnych społeczeństw*, „Journal of Modern Science” 2014, nr 20(1).
- Barłóg M.J., *Uzależnienie od Internetu i jego osobowościowe determinanty*, „Hygeia Public Health” 2015, nr 50(1).
- Bierówka J., *Zasada wzajemności w społeczeństwie informacyjnym*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2009.
- Chrzanowski M., Zawada P., *Social economy and social innovations – an impulse for further, wider discussion*, „Journal of Modern Science” 2020, nr 2(45).
- Drogowski M., *Niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej. Aspekt sądowo-psychiatryczny*, „Psychiatria Polska” 2010, t. 44, nr 4.
- Furmanek W., *Style życia ludzi w społeczeństwie informacyjnym*, „Dydaktyka Informatyki” 2017, nr 12.
- Górecki J., *Rozwód. Studium socjologiczno-prawne*, PWN, Warszawa 1965.
- GUS Analizy Statystyczne, *Sytuacja demograficzna Polski do 2018 r. Tworzenie i rozpad rodzin*, Warszawa 2019.
- Jakubik A., *Zespół uzależnienia od Internetu*, „Studia Psychologica” 2002, nr 3.
- Kosek M., *Uzależnienie od Internetu jako jedna z przyczyn rozwodu*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2009, nr 9/2.
- Kurowska M., *Wykluczenie cyfrowe zagrożeniem dla społeczeństwa informacyjnego*, „Biuletyn EBIB” 2013, nr 9(145).
- Majchrzak Z., Ciszewski I., Cynkier P., *Osobowość nieprawidłowa (makiaweliczna) jako możliwa przyczyna niezdolności do zawarcia ważnego małżeństwa. Opis przypadku*, „Postępy Psychiatrii i Neurologii” 2000, IX, supl. 1(9).
- Mroczek M., *Wybrane problemy funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia AON” 2013, nr 1(5).
- Olejniczak A., *Materiałnoprawne przesłanki udzielenia rozwodu*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 1980.
- Osajda K. (red.), *Tom V. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, przepisy wprowadzające KRO*, C.H. Beck, Warszawa, 2017.
- Pietrzykowski K., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz. Komentarze Kodeksowe*, wyd. 6, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Rosset E., *Rozwody*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1986.
- Sitek B., *Koncepcja małżeństwa z perspektywy prawa rzymskiego i kanonicznego. Niemodna instytucja?*, [w:] M. Różański, J. Krzywkowska (red.), *Rodzina w prawie*. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2013.

- Sommer H., Sommer H., Michno J., *Szansy i zagrożenia społeczeństwa informacyjnego – wybrane aspekty*, „Kultura – Przemiany – Edukacja” 2015, t. 3.
- Stojanowska W., *Problematyka rozwodów w świetle badań*, Warszawa 1978.
- Strelau J., *Osobowość jako zespół cech*, [w:] J. Strelau (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki tom II*, GWP, Gdańsk 2004.
- Sztuchmiller R., *Istotne obowiązki małżeńskie*, Wydawnictwo ATK, Warszawa 1997.
- Szynkiewicz M., *Metafora smogu informacyjnego a procesy informacyjne*, „Studia Metodologiczne” 2014, nr 32, s. 65–77.
- Talar T., *Podatkowa spirala zadłużenia*, „Journal of Modern Science” 2018, nr 4(39).
- Wallace P., *Psychologia Internetu*, Nowe Horyzonty, Poznań 2003.

ŹRÓDŁA PRAWA

- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn., *Dz.U.* z 2019 r. poz. 2277; z 2020 r. poz. 1492; z 2021 r. poz. 41, 694).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn., *Dz.U.* z 2020 r. poz. 1359).
- Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r. (tj. *Dz.U.* z 2020 r. poz. 685).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jedn., *Dz.U.* z 2020 r. poz. 2050).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10, https://med.kalamazoo.pl/icd10/F10-F19/zaburzenia_psychiczne_i_zachowania_spowodowane_uzywaniem_substancji_psychoaktywnych#:~:text=Mi%C4%99dzynarodowa%20Klasyfikacja%20Chor%C3%B3b%20i%20Problem%C3%B3w%20Zdrowotnych%20ICD-10%20F10-F19,Zaburzenia%20psychiczne%20i%20zachowania%20spowodowane%20u%C5%BCywaniami%20substancji%20psychoaktywnych (dostęp: 18.05.2021).
- Objawy PUI wśród polskiej młodzieży. Wyniki badań, <https://www.uzaleznienia-behawioralne.pl/raporty-z-badan/siecioholizm-raporty-z-badan/objawy-pui-wsrod-polskiej-mlodziezy-wyniki-badan/> (dostęp: 30.05.2021).
- Centrum Spraw Rozwodowych, <https://www.centrumspawrozwodowych.pl/rozwod/przyczyny-rozvodu-w-statystykach/> (dostęp: 30.05.2021).
- Komentarz do art. 23 KRO, Gromek 2020, wyd. 7. Tekst dostępny online: <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogi3damrvhaydgnzooobqxalrvgeytoejzg4za> (dostęp: 30.05.2021).
- Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. w dniu 25 stycznia 1983 r. *promulgowany przez papieża Jana Pawła II w Watykanie*. Tekst dostępny online: http://www.katolicki.net/ftp/kodeks_prawa_kanonicznego.pdf (dostęp: 30.05.2021).